

56 (56).
HRANT GEĖAM KHONDKARYAN'IN ANLATTIKLARI
(1911, İĖDIR DOĖUMLU)

Khondkaryan soyadı ilk olarak Ermenistan'ın onbirinci başkenti Ani'de kullanılmıştır.

Atalarımızın ataları, erkek kardeşleri ve aileleriyle birlikte yaşarlarmış. Onlar Şah Abbas'ın emriyle 1604'te zorla göç ettirilmiş ve KarabaĖ'a olduğu kadar, İĞdir'a topu topu 1-2 kilometre mesafedeki, Surmalu Bölgesi'nin Hakhveris Köyü'ne de yerleşmişler.

Atalarımız Hakhveris'e daimi olarak yerleşmişler; yan yana kendi evlerini inşa etmişler; evlerin karşısında da meyve bahçeleri oluşturmuşlar.

Babam GeĖam ticari faaliyetlerde bulunmak amacıyla İĞdir'a taşınmış ve cadde üzerinde metreyle yün, pamuk ve keten kumaşlar, aynı zamanda da hazır giysiler, çeşitli altın ve gümüş takılar sattığı büyük dükkânını açmış. Babam dükkânıyla ve servetiyle gurur duyardı; Yerevan, Aleksandrapol ve Tiflis tüccarlarıyla iş yapardı.

Babam 1910'da Matevos Avagyan'ın kızı Lusaber'le evlenmiş. Ben 1911'de İĞdir'da doğmuşum. Sonra kız kardeşim Roza doğdu.

1917'de babam yanımızda değildi; DoĖu Ermenistan'a göç etme emri geldiğinde, iş seyahatine gitmişti. Çaresiz kalan annem, bir an küçük yaşta çocuklarıyla ne yapacağını şaşırırken evimizin kapısı açıldı ve içeri iyi kalpli dayım Avetis Avagyan girdi. O, eşyalarını toplaması için anneme çabucak yardım etti; bir araba kiraladı; bizi arabaya bindirdi ve hareket ettik.

Rus birliği zaten yakınlarımızdaydı; zor günlerimizde ölmeyelim diye sarı tahıllarla bulamaç pişirip dağıtıyorlardı. Ben de onların pişirdiği bulamaçtan yedim. İşte o Rus birlikleri bize yardım ettiler. Onlar, Türkler muhacirlere yetişip zarar vermesin diye önce yolu kapatmışlardı; sonra da bizim arkamızdan hareket ettiler ve biz kazasız belasız Margara köprüsünden geçtik. Önce Eçmiatsin'e vardık, sonra da Kanaker'e ve en sonunda da Yerevan'ın Kond Mahallesi'nde, Amiryan Sokağı'nda durduk.

Hükümet artık Daşnakların elindeydi. Bir gün Daşnak subaylarının gelip evimize girerek orduya yardım etmemiz gerektiğini söylediklerini hatırlıyorum.

Avetis dayım şaşkınlıkla onlara şöyle dedi :

- İyi de bunların size verebilecekleri hiçbir şeyleri yok.

Gerçekten de hiçbir şeyimiz yoktu. Babamın dükkânından kalan parçaları yatağa dönüştürmüş üzerlerinde yatıyorduk. Subaylar o parçaları götürmek amacıyla topladılar. Avetis dayım hüznlenerek onlara şöyle dedi : "Nereye götürüyorsunuz? Onların şu parçalardan başka hiçbir şeyleri yok."

Daşnak subayı bize ateş etmek için tüfeğini kurdu; ama görünüşe göre bizim canımızı bağısladı. O parçaları alıp gittiler. Biz kuru zemin üzerinde kaldık.

O kargaşa döneminde diğer dayılarım Abgar, Nerses, Karapet ve Suren Amerika'ya gittiler. Suren yolda kayboldu; diğerleri Kaliforniya'ya yerleştiler. Onların Amerika'da olması doktor olan ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Tamanyan Tümeni'yle Berlin'e ulaşan, Avetis dayımın oğlu Matevos'u da etkiledi; ama Amerika'da akrabaları olduğu için, 1949'da Matevos'u ailesiyle birlikte Sibiryaya sürgüne gönderdiler. Halbuki zavallı Matevos onlarla mektuplaşmıyordu bile. Faşistlere karşı savaşmak için gönüllü yazılan, Avetis dayımın büyük oğlu Zaven cepheden geri dönmedi; Ruben dayımın oğlu da aynı kaderi paylaştı.

Öyle ki, bizimkiler Amerika'da akrabaları bulunmasından çok çektiler.

1936 yılında Yerevan Devlet Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin finansal bölümünü iyi bir dereceyle bitirdim ve çeşitli kuruluş ve şirketlerde çalışmaya başladım.

1949'da sürekli kontrollerde bulunmak için Leninakan Çocuk Yuvası'na gittim. Sonra Sonya'yla evlendim. Şuşanik, Lusik ve David doğdular. David Nune'yle evlendi ve onlar bana iki şirin torun, Hırandik'i ve Hayk'ı hediye ettiler.

Şimdi emekliyim ve göç manzaraları gözlerimin önünde sık sık tekrar canlanıyor.